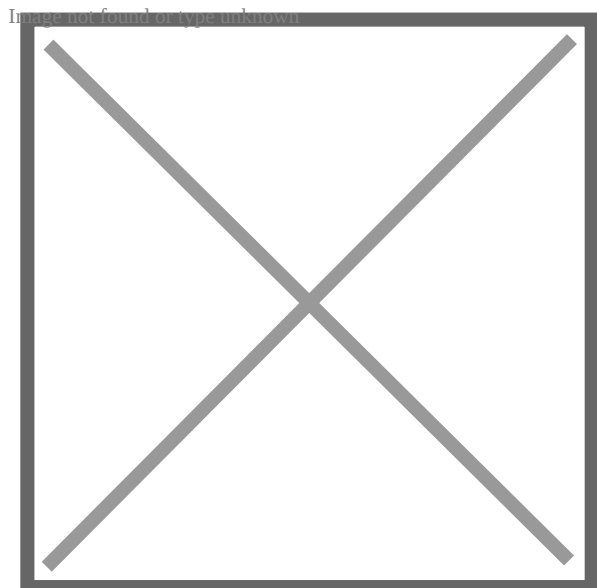

środa, 01.05.2024

Cmentarze w Parafii

Trochę historii

Warto i chyba wypada na początku powiedzieć parę słów wprowadzenia, chociaż już o samych cmentarzach opowiadaliśmy w innej części naszego serwisu - ABC Liturgii.

Przez większość znanej nam pisanej historii, bo aż do przełomu XVIII i XIX wieku zmarłych chowano na cmentarzach przykościelnych. Wyjątkiem były ofiary epidemii, bowiem zmarłych w czasie zaraz i tzw. "morowego powietrza" zawsze chowano poza terenem zamieszkałym. Tradycja grzebania zmarłych wokół świątyń sięga wczesnego średniowiecza, gdzie nekropolie stanowiły integralną część miejscowości kościelnej a zarazem były integralną częścią miast i wiosek. I co ciekawe nie było to tylko miejsce spoczynku zmarłych, ale także miejsce spotkań, sądów, i - co dziś wydaje się niedorzeczne - świętowania. Cmentarze miały jeszcze jedną ważną cechę - były miejscem azylu i miejscem schronienia osób, które były ścigane za różnego rodzaju przestępstwa. Od prawie samego początku było to miejsce gwarantujące nietykalność.

Z czasem zmieniał się charakter i przeznaczenie cmentarzy, tzn. coraz bardziej stawał się tylko miejscem spoczynku zmarłych. Nie mniej jednak nie zmieniło się przez wieki miejsce lokowania cmentarzy - czyli wokół świątyń.

Wynikało to także z tego, że chrześcijanie od samego początku otaczali czcią miejsce spoczynku świętych męczenników, a po Edyktie Mediolańskim stawiano świątynie na grobach męczenników. Tak było między innymi w przypadku Watykanu. Zachowywano też zasadę, że osoby bliższe kościołowi chowano przy świątyni i ołtarzu, zaś teren pod parkanem zarezerwowany był dla ubogich, ale przed wszystkim dla tych, którzy byli przestępcami lub objętych klątwami. Samobójców chowano na oddzielnym wydzielonym miejscu, często niepoświęconym. Jedynie ofiary epidemii chowano jak najdalej od miasta czy wioski. Często świadectwem tamtych czasów są samotne krzyże, czasami tzw. „choleryczne”, stojące gdzieś pośrodku pól.

Zmiana nastąpiła pod koniec XVIII i początku XIX w. Na mocy zarządzeń wpierw zaborców, a potem cesarza Napoleona, przeniesiono cmentarz na nowe miejsce. Zarządzenia nie miały charakteru politycznego, ale wynikały ze zrozumienia potrzeby przestrzegania pewnych zasad bezpieczeństwa. Przyczyniły się do tego nowe odkrycia naukowe. Wspomniane zarządzenia określały także gdzie powinien być położony cmentarz. Według nowych wytycznych nekropolie miały być oddalone od miejscowości, położone najlepiej na wzgórzu i w

Głównym celem było zabezpieczenie mieszkańców wiosek przez chorobami zakaźnymi. Nie mniej jednak rozwój miast i miasteczek też miał swoje zdanie w tym wszystkim. Po prostu szukano nowych miejsc, a tereny wokół świątyń były też atrakcyjne, bo przeważnie były one w centrum osad. I choć początkowo zmiany wchodziły opornie, to jednak koncepcja cmentarza poza granicami miejscowości przetrwała i dziś trudno wyobrazić sobie inną sytuację. Choć wiele cmentarzy znajduje się dziś w granicach miast, to jednak jest to wynik rozwijania się osad i poszerzania granic.

Nie mniej jednak, przy starych kościołach, a także w ich podziemiach nadal spoczywają doczesne szczątki przodków. Warto o tym pamiętać, zwłaszcza gdy mijamy nasz kościół czy idziemy na Mszę św. na Mszę i wspomnieć zmarłych spoczywających wokół świątyni choćby w krótkiej modlitwie.

Cmentarze na terenie parafii

Mając nadzieję, że powyższy wstęp trochę wyjaśnił historyczne kwestie cmentarzy, spróbujemy teraz przyjrzeć się parafialnym nekropoliom. Zaczniemy od najstarszego cmentarza, czyli przykościelnego, a następnie opiszemy cmentarz parafialny i cmentarze choleryczne znajdujące się na terenie naszej parafii.

Cmentarz przykościelny

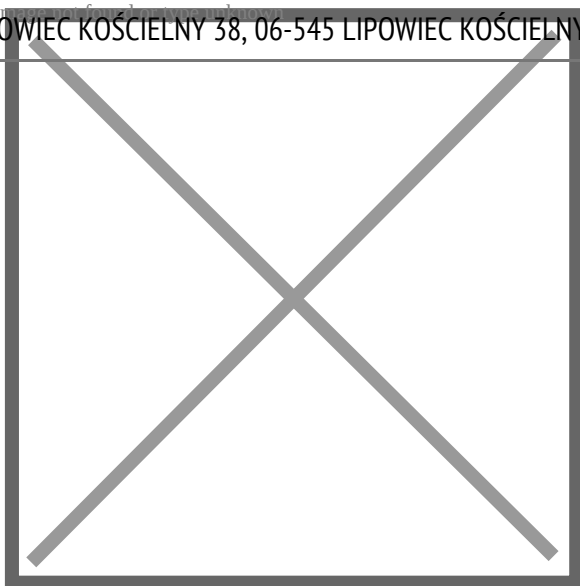
Jak już wspominaliśmy teren przy kościele, był miejscem pochówku i nadal jest miejscem jest miejscem spoczynku ludzi żyjących do XIX wieku. Ta praktyka była także znana i w naszej parafii. Ze względu na to, że jest to nasza najstarsza nekropolia, od niej zaczniemy opisy cmentarzy w parafii.

Parkan i teren przykościelny

Przed II wojną światową teren kościoła w Lipowcu Kościelnym XIX i XX w. był otoczony parkanem. W czasie wojny parkan został uszkodzony przez czołg niemiecki, ale uszkodzenie naprawiono w czasach powojennych - w roku 1947, gdy proboszczem był ks. Adam Niebrzydowski. Na teren przykościelny prowadzi 3 wejście: główne od strony zachodniej, na wprost wejścia do kościoła; są jeszcze dwa boczne wejścia na teren kościoła: od strony szosy na Mławę i od strony plebanii. Przez lata teren był obsadzony drzewami, które rosły wokół otaczając cały kościół.

W 1973 roku ówczesny proboszcz parafii ks. Lucjan Rawa wykonał pierwszy chodnik procesyjny, zaś drugi powstał w 1985 roku. W tym roku oświetlono także teren wokół kościoła.

W latach 2003 - 2004 ówczesny proboszcz Jerzy Wielechowski dokonał gruntownego remontu parkanu kościelnego. W większości prace wykonywali mieszkańcy Turzy Małej pod przewodnictwem ówczesnego sołtysa Tomasza Rachockiego i majstra Jerzego Marchla. Wymieniono wtedy stare cegły, położono nowe tynki i blachy na zadaszenie. Pomalowano też figury stojące na terenie przykościelnym. W 2008 roku, za zgodą odpowiednich władz wycięto stare drzewa, zagrażające świątyni. Na ich miejsce posadzono krzewy ozdobne. Teren wygładzono i obsadzono trawą. Na przełomie XX w i XXI ogrodzono także nową plebanię oraz cały teren przykościelny.

Budynki

Wikariat. Na terenie przykościelnym, jeszcze z czasów przedwojennych, wybudowany w latach 20-tych, stał dawny wikariat. Po wojnie przez lata komunizmu było to miejsce katechizacji, zwłaszcza od 1956 roku, gdy religię wyrzucono ze szkół, a następnie od końca lat 70 - tych był miejscem prób i spotkań młodzieży. Ze względu na stan techniczny w roku 1985 został rozebrany. Na jego miejscu znajduje się dziś parking przykościelny.

Stara plebania. Wybudowana została na przełomie XIX i XX wieku. W latach 20-tych rozbudowano ją i od strony kościoła dobudowano wikariat, gdzie zamieszkał wikariusz, zaś od strony podwórza i ogrodu dostawiono kuchnię i zachowane. Według przekazów ustnych tę pracę wykonywał majster z uczniami w ramach egzaminu czeladniczego. Majstrem był murarz Cherkowski a uczniami Tuchciński, Goleńczak i Biernik. Niestety znane nam się tylko nazwiska ówczesnych uczniów. Wszyscy pochodzili z Lipowca Kościelnego. Plebania później była wielokrotnie remontowana i przebudowywana, gdyż do lat 80 stanowiła mieszkanie proboszcza i wikariusza.

Gdy wybudowano nową plebanię, stara plebania dekretem Biskupa B. Sikorskiego przeznaczona została do rozbiórki. Ze względu na potrzeby duszpasterstwa wyremontowano ją i przez lata była miejscem spotkań dla młodzieży. Po wybudowaniu nowych salek w miejsce dawnych garaży około 2010 roku, stara plebania stała się pustostanem.

PARAFIA PW. ŚW. MIKOŁAJA Na stan techniczny starych budynków na potrzeby kościoła na 28.06.2015 r. w LIPOWIE KOŚCIELNY, przy ul. 3 Maja 545, w LIPOWIE KOŚCIELNY, wybudowano nową plebanię. Na przełomie XX i XXI wieku (lata 2003 - 2004), za ks. Jerzego Wielechowskiego dokonano gruntownego remontu plebani: m. in. otoczono teren nowym płotem, wymieniono też dach. W 2018 r., za ks. proboszcza Krzysztofa Szwejkowskiego, wyremontowano wnętrze plebani.

Dzwonnica. Znajduje się na obrzeżu terenu przykościelnym. Zbudowano ją ok. 1877 r. z cegły w kształcie czworoboku, z wejściem od strony wschodniej. Od strony kościoła znajduje się przybudówka z lat późniejszych. Cała dzwonnica składa się z dwóch kondygnacji. W dolnej był magazyn, zaś w górnej wisały 4 dzwony. W czasie okupacji Niemcy zdjęli dzwony i przeznaczyli na armaty. Po wojnie, w 1945 roku sprowadzono dwa dzwony. Według opowieści parafian z lat 1980, jeden dzwon sprowadzono z kościoła ewangelickiego z Kiszyn, a drugi gdzieś zza Działdowa. W 2006 roku wymieniono jeden dzwon. Nowy otrzymał imię Jana Pawła II. Został poświęcony przez bpa Romana Marcinkowskiego. Stary dzwon został przekazany do nowo utworzonej parafii w Skępem.

Figurki i krzyż

Krzyż Misyjny. Pierwszy krzyż misyjny został postawiony w 1949 roku, podczas pierwszych powojennych misji parafialnych. W 1989 roku wymieniono go na nowy, ufundowany przez małżonków Stanisława i Kazimierę Rychcik z Turzy Małej. Poświęcenie krzyża misyjnego nastąpiło 14 maja 1989 r.

Figurki Matki Bożej. Pierwsza, i zarazem starsza, znajduje się od strony południowo zachodniej terenu przykościelnego. Postawiona została w 1913 roku staraniem ówczesnego organisty Godlewskiego i parafianina Jackowskiego. Z tyłu figurki istnieje napis: „Matko Najświętsza, uproś nam szczerą skruchę i żalu, niechaj z przestępstwa powstaniem stale”. Druga figurka - Matki Bożej fatimskiej - znajduje się na terenie ogrodu przy nowej plebani i pochodzi już z XXI wieku.

Figurka Pana Jezusa. Postawiona od strony plebani (północno wschodnia część terenu) w roku 1917 roku staraniem i fundacji ówczesnego proboszcza parafii – ks. Kan. Leona Żbikowskiego. Na frontonie istnieje napis: „Serce Najświętsze Jezusa Miej litość nademną. Serce Jezusa Ratuj mnie”.

Tablice pamiątkowe

ścianie zewnętrznej kościoła strony wschodniej, od strony prezbiterium umieszczona jest Tablica Erekcyjna pierwszego kościoła parafialnego w Lipowcu Kościelnym z 1532 roku. Napis w języku łacińskim, zawiera informacje, że Stanisław Ciołek z Lipowca, proboszcz Lipowiecki fundował kościół.

Od strony północnej, przy prezbiterium, znajduje się Epitafium pamiątkowe śp. Adama Kosińskiego, herbu Rogala (ur. ok. 1782 roku w Lipowcu, zmarł 1836 roku w Lipowcu). Całe zawodowe życie poświęcił karierze wojskowej. Był oficerem Powstania Listopadowego (1830-1831), kapitanem armii Królestwa Polskiego (1830) i podporucznikiem armii Księstwa Warszawskiego. Został pochowany

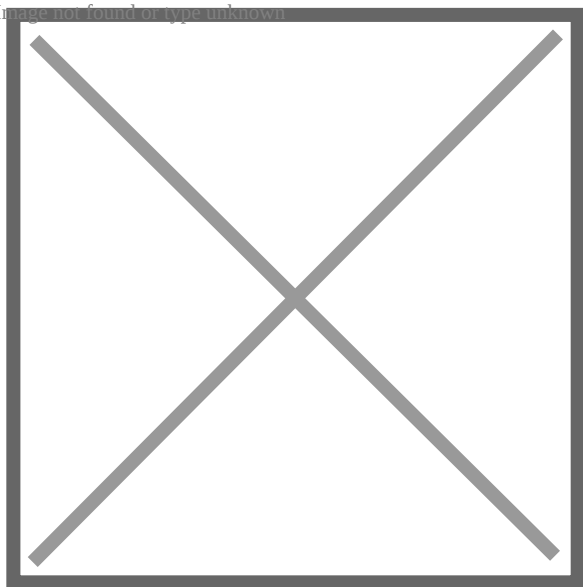
jako kolator (darczyńca i opiekun kościoła) w podziemiach świątyni, zaś na zewnątrz kościoła wmurowano pamiątkową tablicę z insygniami wojskowymi. Napis na tablicy głosi: „Adamowi Kosińskiemu, dziedzicowi dóbr Lipowca z przyległościami, kolatorowi kościoła tutejszego, Pułkownikowi b. Wojska Polskiego, Kawalerowi Krzyża, , zmarłemu d. 10 lutego 1838 r., w wieku życia lat 54, Najlepszemu Mężowi i Ojcu, przywiązana Żona wraz z dziećmi, ten pomnik poświęcam”.

Również od strony północnej, za wejściem do bocznej kaplicy, jest umieszczone Epitafium pamiątkowe śp. Magdaleny z Kowalewskich i Józefa Bromirskich, spoczywających w podziemiach kościoła. Epitafium ufundowała córka (znane tylko inicjały: W. Z.) w 1895 roku.

Cmentarz parafialny

Cmentarz parafialny w Lipowcu Kościelnym został założony w I połowie XIX wieku. Znajduje się na stoku wzgórza od strony południowej miejscowości, w kierunku na Niegocin. Pierwotnie prowadziła do niego piaszczysta droga, jednakże po wytyczeniu drogi asfaltowej, wjazd do cmentarza prowadzi od strony wschodniej. Plan cmentarza oparty został na prostokącie.

Image not found or type unknown

Ogrodzenie cmentarza kościelnego pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku. Jest murowane, zbudowane z ciemnoczerwonej cegły i zostało oparte na kamiennej podmurówce. Całość otynkowano. Mur został rozczłonkowany wnękami zamkniętymi odcinkowo, zaś całość nakryto daszkiem ceglany. Metalowe wrota bramy wykonał kowal Siedliński z Turzy Wielkiej w pierwszej połowie XIX w.

Według kronik parafialnych, kilkakrotnie po wojnie dokonywano remontów i porządkowania terenu oraz ogrodzeń cmentarza. W latach 50 remontowano kaplicę cmentarną. W latach 1962 - 1964 zrobiono remont ogrodzenia, uporządkowano teren cmentarza i grobów, zwłaszcza starych, nieoznakowanych. W roku 1966 odrestaurowano elewację kaplicy, zaś na początku lat 70 usunięto część starych drzew oraz wykarczowano krzewy.

W 1973 roku podpisano umowę, na mocy której dotychczasowi opiekunowie kaplicy cmentarnej, a więc rodzina Bralów, która była spadkobiercami rodziny Podczaskich – właścicieli majątku Turza Wielka, zobowiązała się do dalszej opieki i dbania o grobowiec i kaplicę.

Remonty i prace na cmentarzu obejmowały w kolejnych latach doprowadzenie wody do osiedla (w 1984 r.), cmentarz ogrodzenia i bramy. W 1987 roku dokupiono nową część do cmentarza o powierzchni 1 ha na nowy cmentarz. W latach 90-tych ogrodzono cały cmentarz i wyłożone zostały alejki na starym cmentarzu kostką.

W 1999 roku poświęcono nową część cmentarza, na której też postawiono dębowy krzyż na zakończenie misji świętych.

W latach 2000 - 2001 ułożono kostkę brukową do obu bram oraz na terenie nowego cmentarza. Wybudowano także schody od drogi do bocznej bramki cmentarza i zamontowano barierki. Na pieczarze kapłańskiej, wyremontowanej, wybudowano ołtarz do odprawiania Mszy św. podczas Uroczystości Wszystkich Świętych. Kilka lat później wybudowano nad ołtarzem zadaszenie. Ostatnim działaniem było usunięcie drzew z terenów cmentarza w drugiej dekadzie XXI wieku.

Zabytki i Miejsca Pamięci

Kaplica Cmentarna

W centralnej części cmentarza znajduje się neogotycka kaplica grobowa wzniesiona pod koniec XIX wieku przez rodzinę Podczaskich, ówczesnych właścicieli majątku Turza Wielka. Wzniesiona została na planie prostokąta i zorientowana w kierunku wschód - zachód. W podziemiach kaplicy znajdują się groby Podczaskich i ich spadkobierców - rodziny Bralów, którzy od 1946 r. sprawują pieczę nad kaplicą.

Przed wejściem do kaplicy stoi zrobiona z piaskowca figura Matki Bożej w koronie. Na cokole umieszczony jest napis: „Pod Twoją opiekę uciekamy się Święta Boże Rodzicielko”. Figura ta, na początku XXI wieku była odrestaurowana i przemalowana.

Brama Cmentarna

Brama cmentarna, jak i cały mur pochodzi z początku XIX wieku. Wiadomo, że wrota bramy z metalu wykonał kowal Siedliński z Turzy Wielkiej w pierwszej połowie XIX w.

Miejsca Pamięci

W 1984 roku postawiony został pomnik ku pamięci powstańców z 1863 r.. Obok znajduje się pomnik oraz grób obrońców września 1939 roku, w którym spoczywa 5 żołnierzy: trzech piechurów (kapral Lechowicz, i plutonowi: Nowak i Macholec [prawdopodobnie] oraz dwóch ułanów ze szwadronu 20 DP [lub też Nowogrodzkiej Brygady Kawalerii]. Na Pomniku znajduje się napis: „Powstańcom 1863 roku, żołnierzom Września, Mieszkańcom Gminy Lipowiec Poległym, Zaginionym i Pomordowanym w Latach 1939 – 1945. Społeczeństwo GM. Lipowiec w 40-tą rocznicę PRL. 1984 r.”

Poniżej znajduje się wmurowany kamień, który już wcześniej istniał z napisem: „Bohaterom Powstania Styczniowego - Strzelcy”.

W 1991 roku odsłonięto krzyż i symboliczny grób żołnierzy wykłętych oddziału „Puszczyka” poległych w Niedziatkach 5 lipca 1953 r., oraz mieszkańców Niedziątek zamordowanych przez komunistów w więzieniu na Mokotowie.

Zabytkowe groby

W większości nagrobki i mogiły są nowe lub odnowione. Jednakże na terenie cmentarza znajduje się kilka starych i zabytkowych grobowców z XIX wieku, zachowanych w różnym stanie:

- z roku 1817 - grób ks. Walentego Łubiańskiego, proboszcza parafii Lipowiec Kościelny
- z roku 1846 - grób zmarłej osoby, niestety nie zachowała się tabliczka informacyjna
- z roku 1847 - grób Stanisława Rolbieckiego
- z roku 1873 - grób ks. Stanisława Łubiańskiego, proboszcza parafii Lipowiec Kościelny w latach 1817 - 1864
- z roku 1873 - grób Józefa Kosińskiego, właściciela dóbr lipowieckich
- z roku 1917 - grób Antoniego Bogdańskiego
- z roku 1920 - grób ks. Kan. Leona Żbikowskiego, proboszcza parafii
- pieczara rodziny Podczaskich, w której spoczywają: Jakób Majewski (1817 - 1846), Katarzyna z Puchałów Majewska (1788 - 1856), Teofila z Majewskich Podczaska (1820 - 1880), Antoni Podczaski (1849 - 1891) i Stanisław Podczaski (1817 - 1894).

Cmentarze Choleryczne

Cmentarze te przede wszystkim są miejscem spoczynku ludzi zmarłych na choroby zakaźne, które grasowały na terenie Ziemi Polskich w XIX i XX wieku. W głównej mierze dotyczyło to epidemii cholery, która przetoczyła się po tych terenach w połowie XIX wieku.

Śladem tej epidemii były krzyże choleryczne, stawiane albo na miejscach pochówku zakażonych albo w przeważających sytuacjach na granicach wiosek. Krzyże te, choć już są rzadkim zjawiskiem w krajobrazie Mazowsza, upamiętniały tragedię ludzką sprzed 150 lat.

Na terenie naszej parafii znajdowało się kilka takich krzyży, z których żaden niestety już się nie zachował do naszych czasów. Ostatni z nich, znajdujący się w Lipowcu, z powodu starości został usunięty w pierwszych latach XXI wieku.

Cmentarz choleryczny w Krępie

W opowieściach starszych ludzi zachował się w pamięci cmentarz choleryczny znajdujący się na obrzeżach dzisiejszej wsi. W czasach przedwojennych biegła tam droga, która łączyła Krępę z Lipowcem. Obecnie jest to droga prowadząca do kilku domów. Przy niej znajduje się pagórek, na którym stoi krzyż. Według opowieści mieszkańców, były tam piaski. Gdy przed wojną zaczęto kopać tam żwir i piasek, natrafiono na kości ludzkie. Kości zakopano w jednym miejscu tworząc pagórek, na którym postawiono drewniany krzyż, a potem

Cmentarz na Borku Kępskim

Jest to informacja, która pojawiła się w czasie jednej z rozmów z mieszkańcami Krępy. Ale nie wiadomo, na ile jest wiarygodna, bowiem o tym miejscu istnieją jakby dwie niezależne opowieści. Według jednej dawno temu był tam dwór szlachecki. Druga opowieść mówi o tym, że odkrywano tam kości małych dzieci. Być może był tam kiedyś jakiś zapomniany cmentarz. Ale nie ma o nim żadnej wzmianki w różnych archiwach.

Ps. Zapraszamy do obejrzenia zdjęć w poniższej Galerii. Zdjęcia posiadają opisy. Aby je obejrzeć, należy uruchomić zdjęcie w trybie pełnoekranowym, a następnie nacisnąć przycisk składający się z 9 kafelków (thumbnails).

-

Strona oraz materiały zawarte w niej są objęte prawami autorskimi. Wykorzystywanie, kopiowanie i publikowanie części lub całości treści i informacji zawartych na stronie Parafii wymaga zgody Administratora Serwisu Parafii św. Mikołaja w Lipowcu Kościelnym (adres e-mail w nagłówku strony).

—